

Kıyı Alanlarındaki Yatırım Kararlarına Bölge Halkının Katılımı: Karaburun Uygulaması

Araş. Gör. Onur AKDAŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Tınaztepe Yerleşkesi, Buca, İzmir
onur.akdas@deu.edu.tr
0232 301 88 20

Oğuzhan AYZ

Öz

Kıyı alanları, barındırdıkları ekolojik ve ekonomik değerler göz önünde bulundurularak uluslararası literatürde doğal bir kaynak olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde de kıyılar, anayasal güvence altına alınarak kıyıların kullanımında öncelikle kamu yararının gözetilmesi hüküm altına alınmıştır. Kıyı alanlarında planlanan yatırımlara ilişkin kararlarda halkın görüşüne başvurulması ülkemizde son yıllarda özellikle yerel yönetimlerin başvurduğu bir yöntemdir.

Bu çalışmanın amacı, kıyılarda gerçekleştirilecek yatırımlarda bölge halkının kararlara katılımını sağlayacak yöntemleri ortaya koyarak bu yöntemleri karar vericilerin kullanımı açısından tartışmaktır.

Çalışmada halkın yatırım kararlarına katılım yöntemleri ortaya konmaktadır. Ardından “Refah Ekonomisi Teorisine” dayalı olarak verilen bu yöntemlerden seçilen “Koşullu Değerleme Yöntemi” daha ayrıntılı olarak irdelenmiştir. Son olarak da koşullu değerlendirme yöntemi ile Karaburun Yat Limanı Projesi’nin değerlendirilmesi yapılarak sonuçları paylaşılmıştır.

Karaburun’un yerleşik halkı ve potansiyel ziyaretçileri kapsamındaki bir örnekleme uygulanan koşullu değerlendirme anketinin verilerinin Stata yazılımı kullanılarak analiz edilmesiyle çalışmanın sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna göre, yat limanı projesinin yapılacağı alanın sosyal değeri ortaya çıkarılmış ve farklı profil özelliklerine sahip kişilerin yat limanı projesine bakış açıları arasındaki anlamlı farklılıklar ortaya konmuştur.

Çalışma, ülkemizdeki deniz turizmi ve deniz ulaştırması yatırım kararlarına halkın katılımını akademik olarak ele alması yönünden ilk olma özelliğine sahiptir. Sonuçların, tüm yerel ve merkezi yönetim karar vericilerine destek niteliğinde olması da çalışmanın hedeflenen çıktılardan biridir.

Anahtar Sözcükler: Halkın Kararlara Katılımı, Koşullu Değerleme Yöntemi, Kıyı Alanları, Yat Limanı, Deniz Ulaştırması

Giriş

Doğanın ve onun sunduğu kaynakların ekonomik değerini ve insanlığa faydalarını anlayabilmek ve ölçümleyebilmek gün geçtikçe daha çok önem arz etmektedir. Kıyı alanları, yeryüzünün yüzölçümü açısından %20'sini kaplamakta ise de, dünya nüfusunun yaklaşık %45'ini barındırmakta ve anakentlerin %75'ine ev sahipliği yapmaktadır. Bir doğal kaynak olarak değerlendirildiğinde, kıyı alanlarından elde edilen faydalar, bugün ve gelecekte insanlığın kullanımına açık olan ve yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanmasına kaynaklık eden; yerleşim alanlarını, ormanları, su kaynaklarını ve sulak alanları, tuzlaları, hidrokarbon bileşenleri ve canlı organizmaları başlıkları altında toplanabilir.

Bu ölçüde yaşamsal bir öneme sahip olan kıyı alanları, sanayileşmenin ve hızla artan şehirleşmenin baskısını en yoğun hisseden yeryüzü parçaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğası gereği kıyı alanlarını ve / veya bu kıyı alanlarının kaynaklarını kullanarak hizmet üreten denizcilik endüstrisinin faaliyet kollarında yer alan işletmeler, bu baskının en yoğun unsurları olarak değerlendirilmektedir. Bu işletmeler doğal olarak, yapacakları yatırımların kıyı alanına ve dahi kıyının diğer kullanıcılarına katacağı değeri ölçümlemek yerine, işletmenin kar amacı güden bir organizma olmasından hareketle, yatırımın finansal olarak yapılabilirliğine ve fayda-maliyet analizleri kapsamında hesaplanacak olan geri ödeme süresine, iç getiri oranına ve net bugünkü değerine odaklanmaktadır.

Ancak, hem paydaşların kıyı alanına verdiği değer, hem de işletmenin yatırımı ile oluşacak yeni değer (değer değişiminin) parasal olarak hesaplanabilmesi (ifade edilebilmesi); o yatırımın daha akılcı (rasyonel, feasible) bir temelde yükselebilmesi ve kıyı alanının sosyal sorumluluk payesi gözetilerek değerlendirilmesi açısından oldukça yaşamsaldır.

Araştırmaya bu çerçeveden bakıldığında, kıyı alanına yapılacak yatırımın o alana katacağı veya oradan eksilteceği değer sosyal sorumluluk yönlü bir yaklaşım ile ve ortaya parasal bir “değer” koyularak ifade edilebilmesi, araştırmanın ana gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Denizcilik yatırımlarının, toplumun tamamının kullanımına açık olan ve diğer alanlara kıyasla “değerli” olarak nitelendirilebilecek kıyı alanlarının üzerinde gerçekleşmesinin ortaya çıkardığı sosyal sorunsal; analitik ve matematiksel olarak ortaya konan, üstelik de sosyal paydaşların görüşlerinden yola çıkılarak hesaplanan bir değer ile ifade edilebildiğinde ortadan kaldırılabilir niteliktedir. Bu nitelik, ancak ve ancak akademik bir bakış açısı ve kabul görmüş bir bilimsel araştırma yönteminin kullanılabilmesi ile mümkün olabilecektir.

Denizcilik endüstrisinin faaliyet kollarının tesisleri olarak; limanlar (tüm alt ve üst yapı bileşenleri ile), terminaller, yanaşma iskeleleri, yat limanları, kruvaziyer turizme hizmet veren yolcu limanları, deniz turizmi tesisleri, tersaneler, gemi söküm alanları kıyı alanlarında yer alırlar ve bu alanların “ortak” kullanım alanı olma özelliğini “kamu yararı” başlığı altında birleştirirler. Ortada bulunan kamu yararı ise bu alanların kullanımından doğan “ekonomik fayda”dır.

Yaratılan ekonomik faydanın “ortak” olma özelliği, daha karmaşık süreçlerin analizi neticesinde oluşabilecektir. Tesisten elde edilen karın vergilendirmesi, yarattığı doğrudan ve dolaylı istihdamın ölçülmesi, ulusal ekonomiye katkısının belirlenmesi gibi unsurların açığa

çıkarılması durumunda yaratılan ekonomik faydanın ortaklığı sorgulanabilecek bir nitelik kazanabilecektir.

Ancak, sosyal paydaş (yerel halkın, potansiyel ziyaretçilerin, tesisin mevcut veya potansiyel kullanıcılarının) görüşlerinin, yatırımın üzerinde yer aldığı kıyı alanına kattığı ya da ondan eksilttiği değer hesaplanmasında göz önüne alınması ve odak konumunda tutulması ile kıyı alanının ortak alan olma payesi perçinlenecektir. Yatırımın yukarıda sayılan ekonomik faydalarının ölçülmesinin yanında, parasal olarak ifade edilen sosyal değerinin belirlenmesinin, hem sosyal paydaşları hem de potansiyel yatırımcıları kıyı alanının ortaklığı noktasında hemfikir olmada birleştireceği açıktır.

Halkın Kararlara Katılımı

Kent merkezlerinin ortak kullanım alanlarını kapsayacak şekilde hazırlanmış yatırım projelerinin ve bunları etkileyebilecek nitelikteki kararların halk oylamasına sunulması ülkemizde özellikle son yıllarda sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Bu yöntemin her ne kadar iyi niyetle uygulanıyor olduğu konusu apaçık ortada ise de, değerlendirmelerin ve halka soruş şeklinin akademik bir bakış açısından uzak olduğu gerçeği yadsınamaz. Çoklu tercih belirtme, açık uçlu soru, katılıyorum veya katılmıyorum şeklinde uygulanan bu yöntemin datalarının akademik bir üslupla değerlendirilmesi gereklidir.

Tablo 1, 2009-2016 yılları arasında Türkiye’de yerel yönetimlerce gerçekleştirilmiş halk oylamalarını göstermektedir.

Tablo 1. 2009-2016 Yılları arasında Türkiye’de Yerel Yönetimlerce Gerçekleştirilmiş Referandumlar

Halk Oylamasını Yapan Kurum	Konu olan Proje	Yapıldığı Tarih	Yöntem (Açık uçlu / Evet – Hayır / Alternatifli)	Sonuç (Red / Kabul Yüzdesi – Tesis Türü)
Antalya Büyükşehir Bld.	Raylı Sistem 2’nci Etap Projesi	31.08.2014	Evet – Hayır	% 98.34 Kabul % 1.66 Ret
Antalya Büyükşehir Bld.	Şarmpol Projesi	18.10.2015	Evet – Hayır	%90.18 Kabul %9.82 Hayır
Antalya Büyükşehir Bld.	Çallı Üst Geçit Projesi	06.12.2015	Evet – Hayır	%95.61 Kabul %4.39 Ret
Antalya Büyükşehir Bld.	Doğu Garajı Projesi	30.07.2016	Evet – Hayır	% 93.7 Kabul % 6.3 Ret
Antalya Büyükşehir Bld.	Atatürk Anıtı’nın taşınması	06.12.2015	Yer Alternatifli Seçim	-
Çukurova Belediyesi	Pazar Yeri Taşınması	16.05.2015	Evet – Hayır	%68 Kabul %32 Ret
Çukurova Belediyesi	Emekli Dinlenme Evi Yapımı	20.12.2015	Evet – Hayır	%81 Kabul %19 Ret
Çukurova Belediyesi	Spor Kompleksi Projesi	07.02.2016	Evet – Hayır	%86.5 Kabul %13.5 Ret

Bakırköy Belediyesi	Yat Limanı Projesi	06.11.2016	Evet – Hayır	%57 Kabul %43 Ret
Burdur Bucak Belediyesi	İmar planı Değişikliği	05.11.2015	Evet-hayır	%77 Kabul %23 Ret
Aydın Büyükşehir Belediyesi	Aydın Tekstil’den alınan alanın revizyonu	21.04.2016	Açık uçlu	%99 Yeşil Alan
Aydın Büyükşehir Belediyesi	Tariş’ten devralınan kıyı alanının revizyonu	15.04.2016	Açık Uçlu	%92 Yeşil Alan
Fethiye Belediyesi	Köy İsmi Değişikliği	20.09.2015	Evet –Hayır	%5 Kabul %95 Ret
Kepez Belediyesi	Kentsel Dönüşüm İmar Planı	18.10.2015	Evet –Hayır	%90 Kabul %5 Ret
Muratpaşa Belediyesi	Meltem Çarşısı Revizyonu	24.08.2014	Alternatifli	%40 Balıkçı Pazarı % 60 Sosyo-kültürel Tesis
Canik Belediyesi	Düvecik Köyü’nün Mahalleye Dönüşümü	27.12.2009	Evet-Hayır	%89 Kabul %11 Ret
Canik Belediyesi	Gazi Köyü’nün Mahalleye Dönüşümü	04.07.2010	Evet-Hayır	%80 Kabul %20 Ret
Canik Belediyesi	Teknepinar Köyü’nün Mahalleye Dönüşümü	09.05.2010	Evet-Hayır	%93 Kabul %7 Ret
Edirne Belediyesi	Altyapı Yatırım Projesi	10.01.2016	Evet-Hayır	%99 Kabul %1 Ret

Kaynak: Yazılı ve görsel basın taramasından derlenmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, yapılması planlanan Karaburun Yat Limanı’nın bölge halkı tarafından değerlendirilmesini sağlamaktır. Bu değerlendirme her ne kadar parasal bir nitelik taşısa da ortaya çıkan toplam kıyı alanı değeri aynı zamanda o alanın sosyal değerini de yansıtmaktadır. Karaburun Yat Limanı Projesinin, üzerinde bulunduğu kıyı alanına kattığı değeri ortaya çıkarmak, yore halkının bu projeden beklentilerini ve bu projeye bakış açılarını ortaya koymak çalışmanın digger amaçları olarak sıralanabilir.

Metodoloji ve Örneklem

Bu araştırmada koşullu değerlendirme yöntemi kullanılmış olup, veriler anket formları yardımı ile toplanmıştır. Buna göre, belirlenen olan kıyı alanındaki tesisin ya da tesislerin üzerinde bulunduğu kıyı alanının yerleşik halkı, kıyı alanının turistik / rekreasyonel açıdan değerlendirildiğinde potansiyel ziyaretçileri ve çevresel örgütler (çevre dernekleri, birincil amacı çevreyi korumak olan sivil toplum kuruluşları) çalışmanın popülasyonunu oluşturmaktadır. Uygulanan WTP (Willingness to pay-Ödemeye İsteklilik) anketinin örnekleminde yer alan katılımcılar, aynı popülasyondan rassal olarak seçilmiştir. Seçilen örneklemden elde edilen bulguların tanımlanan bir popülasyon için geçerli bir şekilde genelleştirilebilmesi için örneklemin popülasyonun genel yapısını yansıtır olmasına dikkat edilmiştir. Aynı yöntemi kullanan uluslararası çalışmalar incelendiğinde bölge nüfusunun 5/1000’i örneklem için seçilmişken, Karaburun nüfusunun yaklaşık 12/1000’i örneklem büyüklüğü olarak belirlenmiş ve 120 kişilik bir örneklem grubuna ulaşılmıştır. 120 kişilik örneklem grubunun 36’si Karaburun’da yerleşik halkın arasından seçilmiştir, Kalan örneklem ise Karaburun’a yakın Narlıdere, Urla, Balçova ve Karaburun’a uzak, Karşıyaka, Buca ve Konak ilçelerinden nüfuslarıyla orantılı olarak seçilmiştir.

WTP anket ölçeği için, Nagasaki Üniversitesi'nin 1999 yılında Isahaya Wetland için uyguladığı ankette yararlanılmıştır (Ahmed ve Gotoh, 2006).

Buna göre, 120 kişilik örneklem grubuna yüzyüze görüşme yöntemiyle WTP anketi uygulanmıştır. Cevaplar üzerinden kıyı alanının değeri hesaplanmış ve halkın kıyı alanına verdiği değerin çeşitli bağımsız değişkenlere göre gösterdiği farklılıklar ortaya konulmuştur.

Koşullu Değerleme Yöntemi ve Kavramsal Altyapısı

Bazı doğal ve kültürel alanlar ve kaynaklar gibi parasal değerinin hesaplanmasına gerek olmayan varlıklara ekonomik değer biçmek üzere bazı yöntemler geliştirilmiş bulunmaktadır (Akpınar vd., 2008). Bu yöntemler, doğrudan ve dolaylı yöntemler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dolaylı yöntemler, ekonomik göstergelerin seyrini izleyerek bunların değişik çevresel unsurlar bakımından ifade ettiği değeri belirleme esasına dayanmaktadır. Doğrudan yöntemler ise, potansiyel bir pazar varsayımından kaçınmakta ve karşılıklı görüşme ve anket yoluyla bireylerin çevresel kaynaklara yönelik tercihlerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Doğrudan yöntemlerden en yaygın kullanılanı Koşullu Değerlendirme Yöntemi, dolaylı yöntemlerden en yaygın kullanılanları ise Seyahat Maliyeti Yöntemi ve Hedonik Fiyatlandırma Yöntemidir (Ortaçesme vd., 1999).

Koşullu Değerlendirme Yöntemi (KDY), piyasada alınıp-satılmayan varlıkların bir çoğu için ekonomik değerler tahmin edilmesine imkân sağlamaktadır (Bishop, 1987 ve Kula, 1994). Bu yöntem, ilk olarak 1963 yılında Davis tarafından ortaya atılmış olup, 1970 ve 1980'li yıllarda, özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde hem teoride hem de uygulamada meydana gelen gelişmelerden sonra, doğal kaynak iktisatçıları tarafından geniş oranda rağbet görmektedir (Hanley ve Barbier, 2009).

Koşullu Değerlendirme Yöntemi, esas olarak insanlara belirli bir fayda için ne kadar ödeyebileceklerinin (Willingness To Pay-WTP-ÖDE) veya belirli bir masrafa katılma yoluyla ne kadarlık bir miktarı ödemeyi kabul edebileceklerinin (Willingness To Accept-WTA) sorulması ile ilgilidir (Holvad, 2006). Doğal kaynakların değerinin biçilmesinde kullanılan bu yöntemde tüketicilere anket uygulanarak çevresel kalite ya da bozulmanın giderilmesi için ne kadar ödemeye istekli oldukları (WTP) veya kabul edebilecekleri ödeme miktarlarının ne olduğu (WTA) sorulmakta ve böylece amaç için gerekli olan veriler sağlanmaktadır (Holvad, 2006). Genel olarak, Koşullu Değerlendirme Yöntemi araştırmalarında oluşturulan WTP eğrisinin fonksiyonu aşağıda gösterildiği gibidir (Pak vd., 2004). Formülde, bireyin ödeme eğilimleri (WTP); Yapılan gezi sayısı (Q), Bireyin gelir durumu (Y), Diğer sosyal değişkenleri (Eğitim, vb.) (S), Diğer sosyo-ekonomik değişkenleri (X) olarak sembolize edilmiştir.

$$WTP = f(Q,Y,S,X,)$$

Dünyada 1970'li yıllardan önce çevre, iktisatçılarınca, insan ihtiyaçlarına rahatça cevap verebilecek nitelikte olması ve kullanılmasının herhangi bir fedakarlık gerektirmemesi nedeniyle bir çeşit serbest mal olarak değerlendirilmiştir (Turner vd., 1994). Ancak son yıllarda yatırımların getirdiği faydalar ve bu yatırımları yapmak için yapılan harcamalar karşılaştırılırken, çevreye verilen zararların da dikkate alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Buna göre çevresel kaynakların tüketiciler tarafından kullanılarak bir fayda sağlanmaları karşılığı olarak belli bir değerinin olması gerekmektedir. Doğal kaynakların beraberinde getirdiği faydaların ve çevre kalitesindeki değişimin değerinin para ile ölçülmesinin iki

önemli nedeni bulunmaktadır. Birinci neden, ekonomik büyüme ve kalkınmayı hedefleyen projelerin oluşturduğu sosyal faydanın ölçülmesi ile ilgilidir. Kalkınma projelerinin sosyal fayda-maliyet analizi yapılırken, proje ile sağlanan sosyal fayda, ödenen sosyal maliyet ile karşılaştırılır. Sosyal maliyet kavramı da, yatırımın çevre ve doğal kaynak varlığına yapacağı olası zararın da hesaba katılması ile hesaplanabilir. İkinci neden olarak da, doğal kaynakların sağladığı faydaların, ülkelerin büyüme hızının bir ölçüsü olan milli gelir hesaplarında yansıtılması gösterilebilir. Milli gelir hesapları, ülkelerin ekonomik büyümeleri hakkında karar alıcılara yaşamsal bilgiler sağlamaktadır. Birçok ülke, milli gelir hesaplarında çevre ve doğal kaynakların sunduğu faydaların parasal değerini yansıtılmamaktadır. Ülkelerin doğal kaynak varlıkları ile sağlanan ekonomik katma değer arasındaki bağ göz önüne alınmadan yapılan milli gelir hesaplamaları, ekonomik büyüme ile ilgili yanlış göstergeler oluşturabilmektedir. Oysa kalkınmada sürdürülebilirliğin sağlanması ve ekonomik büyümenin doğru olarak belirlenmesi için çevre ve doğal kaynak varlığından sağlanan fayda akımının parasal değerinin milli gelir hesaplarında göz önünde bulundurulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir (Pak vd., 2005).

Kuriyama (1998), Kushiro Sulak Alanı'nın korunması için kullanıcıların ödeme eğilimlerini tespit etmiştir. Çalışmada koşullu değerlendirme yöntemiyle yapılan değerlendirmede ortalama ödeme eğiliminin 16,414 yen/yıl/birey olduğu belirlenmiştir.

Tyrväinen, vd. (1998), Koşullu Değerlendirme Yönteminin kentsel orman alanının değerinin belirlenmesindeki etkinliğini tespit etmeye çalışmıştır. Uygulama alanı olarak Finlandiya'da Kuzey Carelia'nın başkenti Joensuu seçilmiştir. Çalışmada; ağaçlandırılmış rekreasyon alanlarının kullanım değeri ve çevresel kalitenin oluşturulmasında küçük orman parklarına halkın ödeme eğilimi belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçlar birçok katılımcının ağaçlandırılmış rekreasyon alanlarının kullanımı için ödeme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Hörnsten vd. (2000), rekreasyonel ormanların konutlara uzaklığına göre katılımcıların ödeme eğilimlerini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların %40'ının evlerinin ormana yürüme mesafesinde olmasını tercih ettikleri belirlenmiştir. Ödeme eğilimindeki artışın konut-orman alanı arasındaki mesafenin uzamasından kaçınmakla artacağı belirlenmiştir.

Gürlük (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırma; Bursa yakınındaki doğal güzelliklere ve rekreasyon alanlarına sahip Misi Yerleşimi için hazırlanan kırsal kalkınma projesinin çevresel etkilerini ortaya koymak ve yerel yönetimlere ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada ekonomik değerlendirme yöntemlerinden Koşullu Değerlendirme Yöntemi kullanılarak çevresel değerlendirme yapılmıştır.

Pak vd. (2004), Koşullu Değerlendirme Yöntemi yardımıyla Kahramanmaraş Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Başmühendisliği denetimi altındaki Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri örneğini ele aldığı çalışmada, orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değeri tahmin etmiştir.

Verilerin Analizi

120 katılımcıdan toplanan WTP anketleri SPSS yazılımı ile elektronik ortama aktarılmış ve istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Tablo 2 katılımcıların demografik yapılarını göstermektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Yapısı

Özellik	Frekans	Yüzde (%)
• Cinsiyet		
✓ Erkek	79	65,8
✓ Kadın	41	34,2
Toplam	120	100,0
• Yaş	Frekans	Yüzde (%)
✓ 20 Yaş ve altı	6	5,0
✓ 21-30	22	18,3
✓ 31-40	38	31,7
✓ 41-50	25	20,8
✓ 51-60	20	16,7
✓ 61-70	9	7,5
Toplam	120	100,0
• Meslek	Frekans	Yüzde (%)
✓ Tarım	4	3,3
✓ Ormançılık	1	,8
✓ Balıkçılık	3	2,5
✓ Turizm	4	3,3
✓ Hizmet	2	1,7
✓ Ulaştırma	7	5,8
✓ Toptan/Perakende	11	9,2
✓ Devlet Görevlisi	8	6,7
✓ İşsiz	8	6,7
✓ Ev hanımı	19	15,8
✓ Öğretmen	2	1,7
✓ Öğrenci	12	10,0
✓ Diğer	39	32,5
Total	120	100,0
• Yıllık Hane Halkı Geliri	Frekans	Yüzde (%)
✓ 10000 TL ve altı	2	1,7
✓ 10001TL - 19999TL	23	19,2
✓ 20000TL - 29999TL	63	52,5
✓ 30000TL - 39999TL	24	20,0
✓ 40000TL - 49999TL	7	5,8
✓ 50000TL ve üstü	1	,8
Total	120	100,0

Katılımcılara Karaburun ile olan ilişkileri ve burayı ziyaret etme sıklıkları sorulmuş ve cevaplar toplanmıştır. Tablo 3 ve 4, katılımcıların Karaburun ile olan ilişkilerini ve ziyaret sıklıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Karaburun ile Olan İlişki

İlişki Türü	Frekans	Yüzde
Hiç Gitmem	27	22,5
Doğa Yürüyüşü için giderim	10	8,3
Kıyı Balıkçılığı için giderim	19	15,8
Dalış için giderim	6	5,0

Tatil ve Turizm için giderim	7	5,8
Ticari olarak giderim	15	12,5
Karaburun'da yaşıyorum	36	30,0
Toplam	120	100

Tablo 4. Katılımcıların Karaburun'u Ziyaret Etme Sıklıkları.

Seçenekler	Frekans	Yüzde
Karaburun'da yaşıyorum	36	30,0
Son bir yılda ikiden çok kez gittim	12	10,0
Son bir yılda bir veya iki kere gittim	40	33,3
Son bir yılda hiç gitmedim	27	22,5
Adını bile duymadım	5	4,2
Toplam	120	100

Alıntılanan ölçüğe göre, katılımcılara bazı terimlere olan aşinalığı sorulmuş ve cevaplar toplanmıştır. Tablo 5, bu terimlere katılımcıların aşinalığını göstermektedir.

Tablo 5. Bazı Terim ve İsimlerin Halk Tarafından Bilinme Oranları

Terimler / İsimler	Bilinme Frekansı	Bilinme Yüzdesi	Bilinmeme Frekansı	Bilinmeme Yüzdesi
Karaburun	111	92,5	9	17,5
Marina	109	90,8	11	9,2
Yatçılık	96	80,0	24	20,0
Deniz Turizmi	74	61,7	46	38,3

Katılımcılara Karaburun Yat Limanı Projesi'nin Karaburun'a olan bağlarını nasıl etkileyeceği sorulmuş ve cevaplar toplanmıştır. Buna göre Tablo 6 katılımcıların Karaburun Yat Limanı'nın tamamlanmasının ardından Karaburun'a olan bağlılıklarının nasıl değişeceğini göstermektedir. Tablo 7 ise, katılımcıların projeden bekledikleri etkileri içermektedir.

Tablo 6. Projenin Tamamlanmasının Ardından Bağlılık Değişimi

Seçenekler	Frekans	Yüzde
Daha fazla giderim	5	4,2
Etkilenmem	65	54,2
Karaburun'u terk ederim	20	16,7
Fikrim Yok	30	25
Toplam	120	100,0

Tablo 7. Projeden Beklenen Etkiler

Etki	Frekans	Yüzde
Karaburunluların Geliri Düşer	2	1,7
Karaburunluların Geliri Yükselir	50	41,7
Tarım Olumsuz Etkilenir	11	9,2
Dinlenme Alanları Azalır	23	19,2

Çevreye Zarar Verir	20	16,7
Hiçbir Etki Yapmaz	14	11,7
Toplam	120	100,0

Katılımcılara ayrıca Karaburun Yat Limanı Projesi hakkında görüşleri sorulmuş ve cevaplar toplanmıştır. Tablo 8, katılımcıların sorulara verdikleri cevapların dağılımını göstermektedir.

Tablo 8. Proje Hakkındaki Genel Değerlendirmeler

Proje,.....	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Tarımsal Arazi Islahı İçin Gereklidir	0,0	8,3	29,2	44,2	18,3
Selden Korunmak İçin Gereklidir	0,0	8,3	50,0	35,8	5,8
Bölgesel Kalkınma İçin Gereklidir	15,0	52,5	13,3	15,8	3,3
Bahkçılığın olumsuz etkiler	7,5	43,3	30,0	19,2	0,0
Ekosistemi olumsuz etkiler	18,3	53,3	15,0	13,3	0,0
Karaburunun görünüşünü etkiler	23,3	30,8	35,0	10,8	0,0

Karaburun Yat Limanı Projesi'nin Yapılacağı Kıyı Alanının Değerlemesi

Katılımcılara iki aşamalı ödemeye isteklilik anket soruları yöneltilmiştir. İlk aşamada katılımcıya Karaburun ve çevresindeki değer biçilmesi mümkün olmayan ekosistemde birçok canlı yaşamakta olduğu, bunun yanında balık ve deniz kabuğu gibi deniz kaynakları açısından zengin olduğu, eğer proje hayata geçirilirse, bölgenin ekosistemi ve deniz kaynaklarının bundan kötü etkilenme tehlikesi altında kalacağı, ekolojik açıdan oluşacak negatif etkinin bölgeye vereceği zararın yanı sıra İzmir Körfezi'ni ve Ege Denizi'nin bir kısmını da etkileyebileceği anımsatılmıştır.

Katılımcıdan, marina projesine başlamadan önce muhtemel negatif etkileri engellemek ve ekolojik çevreye zarar gelmemesi için bir girişimde bulunulacağı varsayılarak bunun maliyetine katlanmaya yönelik oluşturulacak fona katkı sağlaması istenmiştir. İlk olarak 600 TL katkı yapıp yapamayacağı sorulmuştur. Eğer katılımcı bunu kabul ederse 1000 TL'lik ikinci bir soru sorulmuştur. Eğer katılımcı ilk tutarı ödemeyi reddederse bu sefer 400 TL teklif edilmiştir. Eğer katılımcı bunu da kabul etmezse hiç ödeme yapmayacağı varsayılmış ve katkısı 0 (sıfır) olarak alınmıştır.

Özetle, katılımcılardan toplanan cevapların aritmetik ortalamaları alınmış ve Karaburun'un nüfusu ile çarpılarak Karaburun Yat Limanı'nın üstünde bulunduğu kıyı alanının toplam değeri hesaplanmıştır. Ödemeye isteklilik değerleri üzerinden hesaplanan toplam değer formula aşağıdaki gibidir;

$$f(\text{WTP}) = \frac{\sum nv}{\sum n} \times P$$

Burada “WTP” ödemeye isteklilik (Willingness to Pay), “n” katılımcı sayısı, “v” katılımcıların ödemeyi kabul ettiği değer, “P” ise Karaburun’un nüfusudur. Tablo 9, sorulan değerlendirme sorularına halkın verdiği cevapları özetlemektedir.

Tablo 9. Önerilen Değerlere Verilen Cevaplar

Cevaplar	Evet/Evet (1000+)	Evet/Hayır (600-1,000)	Hayır/Evet (600-400)	Hayır/hayır (400-0)
Frekans	12	33	15	60
%	10,0	27,5	12,5	50,0

Sorulan sorulara verilen cevapların dağılımını gösteren tabloya göre hesaplanan ortalama değer ve bunun Karaburun Yat Limanı Projesi’nin bulunduğu kıyı alanına indirgenmesi ile kıyı alanının değeri ortaya koyulmuştur. Tablo 10 bu bilgileri derlemektedir.

Tablo 10. Karaburun Yat Limanının Üzerinde Bulunduğu Kıyı Alanının Değerinin Hesaplanması

Katılımcı Sayısı (n)	Ödemeye olan İsteklilik (WTP) (TL)	Katılımcı Sayısı x WTP (TL)
60	0	0
15	400	6000
33	600	19800
12	1000	12000
120		47800
	Ortalama WTP	37800/ 120 = 315 TL

$$f(\text{WTP}) = \frac{\sum nv}{\sum n} \times P$$

$$f(\text{WTP}) = \frac{37800}{120} \times 9575 = 3.016.125 \text{ TL}$$

Buna göre, 3.016.125 TL, projenin üzerinde bulunan kıyı alanının sosyal olarak algılanan değeridir.

Hipotez Testleri

Çalışma için geliştirilen hipotezler SPSS yazılımının hipotez testlerini ölçüm araçları ile test edilmiştir.

Buna göre geliştirilen üç hipotez aşağıdaki gibidir.

H1: Karaburun Yat Limanı Projesi’nin etkileri hakkındaki görüşlerde, Karaburun’da yaşayıp yaşamama durumuna göre anlamlı bir farklılık yoktur .

H2: Karaburun'da yaşayanlar ve yaşamayanların, Karaburun Yat Limanı Projesi'nin bölgesel kalkınma için gerekli olduğu konusundaki görüşlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.

H3: Karaburun'da yaşayanlar ve yaşamayanların ödemeye olan isteklilikleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Geliştirilen üç hipotezin ret veya kabul durumları Tablo 11'de gösterilmiştir. Buna göre üç hipotezin üçü de reddedilmiştir.

Tablo 11. Hipotezlerin Kabul-Red Durumları

Hipotez No	Kabul-Red
1	Ret
2	Ret
3	Ret

Hipotez testlerinin her bir hipotez özelindeki değerlendirmesi aşağıdaki gibidir.

Birinci Hipotez reddedilmiştir. Buna göre Karaburun'da yaşayanlar projenin çevreye zarar vereceğini düşünürken Karaburun'a hiç gitmemiş veya belirli bir sıklıkla gidenlerin aynı hassasiyeti göstermedikleri belirlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farklılığın analizi için ANOVA testi kullanılmış ve Significant değeri 0.95 güven aralığında anlamlı bulunmuştur.

İkinci hipotez reddedilmiştir. Buna göre Karaburun'da yaşayanlar projenin bölgesel kalınma için gerekli olmadığını düşünürken, senede birkaç kez gidenler projenin bölgesel kalınma için gerekli olduğunu düşünmektedirler. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farklılığın analizi için ANOVA testi kullanılmış ve Significant değeri 0.95 güven aralığında anlamlı bulunmuştur.

Üçüncü hipotez reddedilmiştir. Karaburun'da yaşayanlar projenin çevreye vereceği zararları yok etmeye yönelik oluşturulan fona katkı vermeyi kabul ederlerken, Karaburun'a hiç gitmemiş grup önerilen fona katkı yapmayı reddetmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farklılığın analizi için ANOVA testi kullanılmış ve Significant değeri 0.95 güven aralığında anlamlı bulunmuştur.

Sonuçlar, Kısıtlar ve Öneriler

İlk bakışta, Karaburun Yat Limanı Projesi'nin bölgesel kalkınma için faydalı bir proje olması beklenmektedir. Bu proje, bölgeye bazı yararlar sağlayabilecek bir proje olmasına rağmen, aynı zamanda Karaburun'un doğası için doğrudan zararlı etkiler bırakma ihtimalini de barındırmaktadır. Karaburun'un yerleşik halkının ve potansiyel ziyaretçilerinin yat limanı projesine biçtikleri sosyal değerlerin ortaya çıkarılması için gerçekleştirilen bu çalışmada Koşullu Değerleme Yöntemi kullanılmıştır.

Buna göre yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

- Projenin üzerinde yapılması planlanan yaklaşık 3000 metrekarelik kıyı alanının sosyal değeri, güncel piyasa bedelinin yaklaşık 1,5 katı olarak hesaplanmıştır. Bu miktar, literatürdeki oranlarla uyumluluk göstermektedir.
- Karaburun'un yerleşik halkı ve potansiyel ziyaretçileri bir kıyı alanına piyasa değerinden daha yüksek bir değer addederek o alana verdikleri değeri ifade etmişlerdir. Karaburunlular ve

Karaburun'un potansiyel ziyaretçileri için, bir kıyı alanının korunması, tüm diğer değişkenlerden daha önce gelmektedir.

- Karaburun'da yaşayan 60 yaş üstü halk, genç nüfusa göre doğayı korumaya daha fazla isteklidir. Genç nüfusun istihdam yaratılması yönündeki talepleri bu algıyı yaratmıştır.
 - Yerleşik halk, potansiyel ziyaretçilerden çok daha fazla bir oranla çevrenin bozulması kaygısı gütmektedir.
 - “Deniz Turizmi” terimi en az aşına olunan terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Karaburun'a yapılacak tesisin bir deniz turizmi tesisi olmasından hareketle yerleşik halkın ve potansiyel ziyaretçilerin yeteri kadar bilinçlendirilmediği ortaya çıkmaktadır.
- Çalışma için daha fazla hipotez üretip daha fazla hipotez testi devreye sokularak daha nokta atışı analizler yapılabilir. Elde bulunan datalar bu analizleri yapmaya uygundur.

KAYNAKLAR

Ahmet ve Gotoh. (2006). Cost Benefit Analysis of Environmental Goods by Applying the Contingent Valuation Method. Elsevier. Japan.

Akpınar, N., Talay İ., Atan M., Ak, K., Yılmaz, T. (2008). Göreme Tarihi Milli Parkı'nın Rekreatyonel ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Tespiti, TÜBİTAK Proje No: 106Y012 Raporu, Ankara.

Bishop R C (1987) Economic Values Defined Valuing Wildlife: Economic and Social Perspectives. Westview Press, 424 pp.

Gürlük, S., (2002). “The Misi Rural Development Project and Area's Recreational Value Based on Contingent Valuation Method”, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 2002/6,51-60.

HANLEY, N., BARBIER, E.B., 2009, Pricing Nature: Cost Benefit Analysis and Environmental Policy, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.

Holvad, T., (2006). Contingent Valuation Methods: Possibilities and Problems, Transport Research and Consultancy, London

KULA, E., 1994, Economics of Natural Resources, The Environment and Policies, Second Edition, Chapman & Hall Press, UK, p.377.

Kuriyama, K., (1998). Measuring the Value of the Ecosystem in the Kushiro Wetland: An Empirical Study of Choice Experiments, Forest Economics and Policy Working Paper#9802, Department of Forest Science, Faculty of Agriculture, Hokkaido University.

Ortaçşme, V., Özkan, B. ve Karagüzel, O. (1999). Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkının Ekonomik Değerinin Saptanması, TÜBİTAK Proje No:25 Raporu, Antalya.

Pak,M., Türker,M., (2004). “Orman Kaynağından Rekreatyonel Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Koşullu Değerlendirme Yöntemi Yardımıyla Tahmin Edilmesi (Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri Örneği)”, KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi 7(1).

Pak, M., Türker, F. (2005). Orman Kaynaklarının Rekreatyon Amaçlı Yönetiminde ve Yararlanılmasında Ekonomik Değer Tahmini

Turner R.K., Pearce D., Bateman I. (1994). Environmental economics: An elementary introduction, Harvester Wheatsheaf, New York

Tyrväinen, L., Väänänen, H., (1998). “The Economic Value of Urban Forest Amenities: An Application of Contingent Valuation Method”, Landscape and Urban Planning 43, 105-118.